טלטול דבר שיכול להזיק

א. שבת מב, א

למימרא דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה והאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל לא גחלת של עץ ואי סלקא דעתך סבר לה כרבי שמעון אפילו של עץ נמי בדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה אמר רבינא הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא.

ב. רש"י מסכת שבת דף מב עמוד א

גחלת של מתכת - שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל, דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא, ומדרבנן אסורה, והיכא דאיכא נזקא לרבים - לא גזרו על השבות. אבל לא של עץ - דאיסורא דאורייתא היא, וחייב סקילה. אפילו של עץ נמי - דהא לר' שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה, וכל כיבוי אינו צריך לגופו, חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה. הלכך - כיון דאמרת לא גזרו שבות דכיבוי מתכת במקום נזקא דרבים. קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות - עד שיסלקנו לצידי רשות הרבים, דאיסורא דרבנן הוא. ובכרמלית - דטלטול דידיה דרבנן. אפילו טובא - יעבירנו בעקירה אחת.

ג. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף מב עמוד א

וא"ת ואפי' מוליכו ארבע אמות להדיא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוציא את המת לרשות הרבים (לקמן צ"ג ב') ואיסורא דרבנן בלחוד הוא לרבי שמעון דקי"ל כוותיה במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאיתא בשילהי מכילתין (עי' קנ"ז א'), י"ל דרבינא כרבי יהודה דאיהו פסק (שם) כרבי שמעון בכל השבת כולה. והנכון דאע"ג דארבע [אמות נמי] איסורא דרבנן הוא, כל מאי דאפשר לשנויי משנינן כיון דסגיא לן בהכי, דלא לייתי למטעי בעלמא להעביר ברשות הרבים, כנ"ל, וזה דעת הגאונים ז"ל שהביאוה להא דרבינא בהלכותיהם ופסקו כן הלכה.

ד. ביצה כח, ב

ואמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביום טוב רב אדא בר אהבה אמר רב מלכיו שומטו ומניחו בקרן זוית אמר רב חייא בר אשי אמר רב הונא והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אף על פי שאין עליו בשר מותר לטלטלו מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים.

ה. רש"י מסכת ביצה דף כח עמוד ב

שומטו ומניחו בקרן זוית - שומטו מלפניו מהר בגרירא וטלטול מן הצד, עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית, אבל לא טלטול גמור. שרי לטלטולי - בטלטול גמור, ולסלקו שלא יזוקו בו אנשי ביתו. מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים - דאמר בפרק כירה שהסיקוה (שבת מב, א) דמותר להוליכה פחות פחות מארבע אמות, דעד שמסלקנה לצדי רשות הרבים, כדי שלא תזיק.

ו. בית יוסף אורח חיים סימן תקיח

ועל מ"ש רבינו אסור לטלטלו אלא שומטו ומניחו בקרן זוית. איכא למידק דהיינו לרב מלכיו אבל לרבינא דקיי"ל כוותיה שרי לטלטוליה בטלטול גמור כדפירש רש"י ונ"ל שרבינו גורס רבינא אמר אף על פי שאין עליו כזית בשר שרי ואינו גורס מותר לטלטלו וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש ומפרש רבינו דשרי לשומטו ולהניחו בקרן זוית קאמר דלא אתא למימר אלא דלא בעי בשר כדבעי רב חייא בר אשי:

ז. שו"ע אורח חיים סימן שח סעיף יח

קוץ המונח ברשות הרבים, מותר לטלטלו פחות פחות מד' אמות; ובכרמלית מותר לטלטלו להדיא, משום דחיישינן שמא יוזקו בו רבים, ובמקום הזיקא דרבים לא גזור רבנן שבות.

ח. משנה ברורה סימן תקיח ס"ק כא

כדי שלא יזוקו בו - וכהיא דלעיל סימן ש"ח סי"ח לענין קוץ בר"ה. ומיהו התם לא הצריכו טלטול מן הצד משום דהוא הזיקא דרבים:

ט. רמ"א אורח חיים סימן שח סעיף ו

ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון זכוכית שנשברה על השלחן או במקום שהולכין, מותר לטלטל השברים כדי לפנותן שלא יוזקו בהם.

י. פרי מגדים אורח חיים א"א סימן שח ס"ק לז

וכאן משמע דוקא היזקא דרבים, ובסימן של"ד סעיף כ"ז נמי רבים, משמע לשל יחיד לא התירו. ובסעיף ו' זכוכית, סבור הייתי לומר שיש לחלק בין טלטול מוקצה אף משום יחיד התירו, ובין שבות ארבע אמות ובכרמלית, ששבות חמור הוא, וכן גחלת דוקא ברשות הרבים היזקא דרבים שרי. וב"י [עמוד שא ד"ה כתוב] בשם ארחות חיים [הלכות שבת סימן שסא] גבי שברי זכוכית, משמע מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים דוקא לצורך רבים, וצ"ע.

יא. פני יהושע מסכת ביצה דף כח עמוד ב

בתוספות בד"ה רבינא אמר מידי דהוי אקוץ ברשות הרבים וכו' אף על גב דהוי מלאכה. נראה שכוונתם בזה היינו

ממאי דמסיק רבינא התם בפרק כירה (דף מ״ב ע״א) דקוץ בר״ה שרי בכרמלית אפילו טובא היינו יותר מארבע אמות מש״ה כתבו שפיר דהוי מלאכה אף על גב דארבע אמות דכרמלית לא הוי מלאכה דאורייתא מ״מ איקרי שפיר מלאכה שהיא משום שבות דמשמע להו דחמיר טפי מאיסור טילטול דמוקצה, אבל אין לפרש דבריהם מהא דשרי רבינא לטלטל פחות פחות מארבע אמות ברשות הרבים דאיסורא כי האי נראה דקיל טפי מאיסור מוקצה דהא אפילו משום פסידא דממונא שרינן לה ולא מיקרי מלאכה כלל, כן נראה לי:

יב. משנה ברורה סימן שח ס״ק עז

ובמקום הזיקא דרבים וכו׳ - והא דאיתא לעיל בס״ו בהג״ה דאם יש שברי זכוכית בבית מותר לסלקו ולפנותו אף שסתם בית אין מצוי בו רבים כ״כ שם הוא רק איסור מוקצה ואיסור טלטול ד״א בכרמלית או בר״ה פחות מזה חמור מזה.

יג. שו״ת תשב״ץ חלק א סימן קלז

ואם הנר הוא במקום שאפשר שיזוקו בו רבים מותר לטלטלו אפי׳ בלא תנאי דבמקום היזק לא גזור רבנן. ומש״ה אמרי׳ בפ׳ כירה (מ״ב ע״א) קוץ ברשות הרבים מעבירו פחות פחות מד׳ אמות ובכרמלית אפי׳ טובא וטעמא דמילתא שלא גזרו חכמים שבות שלהם כגון כרמלית ופחות פחות מד׳ אמות ברה״ר במקום היזק ולא גרע נר שהדליקו בו באותו שבת אחר שכבה מקוץ ברה״ר וכמו שלא העמידו דבריהם במקום היזק בקוץ ה״ה בנר אם הוא במקום שיזוקו בני הבית ובפ׳ אין צדין (כ״ח ע״ב) אסיק רבינא דהוא בתרא דשפוד שצלו בו ביום טוב מותר לטלטלו אף על פי שאין בו בשר מידי דהוה אקוץ ברה״ר.

יד. רא״ש מסכת שבת פרק יד סימן א

פי׳ ה״ר פורת ז״ל הא דצדן אסור היינו על גבי קרקע דוקא או על גבי בגדיו מבחוץ אבל אם הוא על בשרו ונושכו מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דאינו כמתכוין לצודו אלא כמתעסק שלא ישכנו ואין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר״ה דשרינן בפרק כירה (דף מב א) לטלטלו ולהוליכו פחות פחות מד׳ אמות:

טו. שו״ת מנחת שלמה חלק א סימן ז

דמאי שנא מהא דכתב הרא״ש בריש פי״ד ממס׳ שבת במי שנמצא פרעוש על בשרו ונושכו דמותר ליקחנו ולהשליכו מעליו ולא אסור משום טלטול ״מידי דהוה אקוץ ברה״ר דשרינן בפרק כירה לטלטלו ולהוליכו פחות פחות מד׳ אמות״, והיינו משום דבכה״ג שהצער כבר התחיל מותר אפילו בשביל יחיד

טז. חידושי הרשב״א מסכת שבת דף מב עמוד א

אבל רבינו האיי גאון ז״ל כתב דרבי יהודה אפילו במקום הזיקא אסר, אלא דשמואל לא סבירא ליה כוותיה במקום דאיכא היזק ומשום הכי התיר לצוד את הנחש ולכבות גחלת של מתכת, אבל גחלת של עץ אסור לכבותה, ומה הפרש ביניהן שגחלת של עץ אדמדמת היא וכיון שנראית פורשין ממנה עוברי דרך ואין באין לידי היזק, אבל גחלת של מתכת אף על פי שכבתה כיון שהיא חמה שורפת היא ומכוה ואינה נראית ומזקת, אלו דברי רבינו האיי גאון ז״ל וכן כתב הרב בעל ההלכות ור״ח ז״ל, ומן התימה הוא היאך התיר שמואל צידת נחש שהיא מלאכה דאורייתא משום הזיקא, וי״ל דכיון דדרכו להזיק ורבים ניזוקין בו כסכנת נפשות חשיב ליה שמואל דאי אפשר לרבים ליזהר ממנו ושמא אם ישמר זה לא ישמר ממנו זה, מה שאין כן בגחלת של עץ דהיא אינה הולכת ומזקת וכל אחד יכול לישמר ממנה, אבל רבי יהודה לעולם אסר ואפילו במקום נזק.

ומדבריהם למדנו דרבי יהודה אפילו במלאכה דרבנן לא שרי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואפילו במקום הזיקא דרבים, שהם ז״ל כתבו בגחלת של מתכת קא שרי שמואל ופליג בה אדרבי יהודה, וכבוי גחלת של מתכת ודאי מדרבנן וכדאמרינן פרק רבי אליעזר דמילה (קל״ד א׳) ממתקין את החרדל בגחלת, ואוקימנא בגחלת של מתכת אבל לא בשל עץ משום דהא לאו דאורייתא והא דאורייתא.

יז. ר״ן על הרי״ף מסכת שבת דף יט עמוד ב

ומהא שמעינן דשרינן שבות דרבנן במקום שהיזק הרבים מצוי והרב בעל הלכות ז״ל התיר עוד אפילו איסורא דאורייתא שהוא ז״ל כתב דהא דמפלגינן בין גחלת של עץ לשל מתכת משום דבשל עץ כמה דלא כביא אית ביה סומקא וחזו לה ולא אתו לאתזוקי בה אבל של מתכת אף על גב דאזיל סומקא לא כביא ואתו לאתזוקי בה משמע דס״ל ז״ל דבתרוייהו איכא איסורא דאורייתא ועל כרחין בשל מתכת היינו משום צירוף דאילו משום כבוי דאורייתא ודאי לית בה ומשמע דמוקי לה (הר״י) [הרב] ז״ל אפי׳ בשהגיע לצרוף ודהוי פסיק רישיה ומקשי הכי ואי כר׳ שמעון ס״ל כיון דלדידיה כבוי גחלת של עץ מדרבנן בעלמא אף על פי שאין היזקה מצוי אית לן למשרי ודברי תימה הם שהיאך יתיר שמואל מלאכה דאורייתא שלא במקום סכנת נפשות אלא שנראה שהרב ז״ל סובר דנזקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן ולדבריו הא דמסקי׳ הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ולא שרינן ארבע אמות כאחת משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן: